

Самур

№ 11 (270) 2013-йисан 27-ноябрь

1992-йисан январдлай акъатзава

Цийивилер

www.samurpress.net

М.Расулзадедин юбилей кьейдда

И йикъара Азербайжандин Президент Илгъам Алиева тIвар-ван авай сиясатчи, Азербайжандин Жумгъурият туькIуьрунин кардик чIехи пай кутур Мамедэммин Расулзадедин 130 йисан юбилей кьейд авунин гьакъиндай серенжемдиз кьул чIугуна. Юбилей гегъендиз тухун патал талукъ идарайрин регберриз герек тир тапшуругъар ганва.

Президентдикай ктаб акъатна

Са шумуд югъ инлай вилик Тегъранда «Илгъам: са президентдин портрет» ктаб дикай веревирдрин мярекат гъаф гурлудиз киле фена. Иранда авай Азербайжандин посольстводи фарс чIалал чапдай акудай и ктабдин кьетIенвилерикай чи уьлкведин Иран Республикада посол тир Жаваншир Ахундов рахана. Ада Грэм Уилсона ктаб ингилис чIалал кхъенвай, 40 чIукуникай туькIуьрнавай и ктабда авторди Илгъам Алиеван са сиясатчи хъиз портрет устадвилелди арадиз гъанвайди малумарна, эсер фарс чIалаз элкьуьрай редколлегиядиз разивал кьалурна.

Гила рекьер мукьвал жеда

И мукьвара Шамахьдай Къубадиз, гьакIни Къубадай Шамахьдиз физ кIанзавайбурун азиятар тIимил жеда. Гила абуруз Бакудиз татана, куьруь рекьяй фидай мумкинвал жеда. Алай вахтунда Чехи Къафкъаз дагъларин арадай вичин яргъивал 13 километр тир Шамахь-Чухурюрд-Къьзмейдан маршрутдин автомобилдин рехъ чIугъазва. Пешекарри и рехъ гьакIни Шамахь-Къуба рекьин кIвенкI тирди малумарнава. Къакъан кваларилай, гьакIни дагъдин вацIарин винелай фидай и рекьин яргъивал 110 км, гьаркьувал 12 метр жервал я.

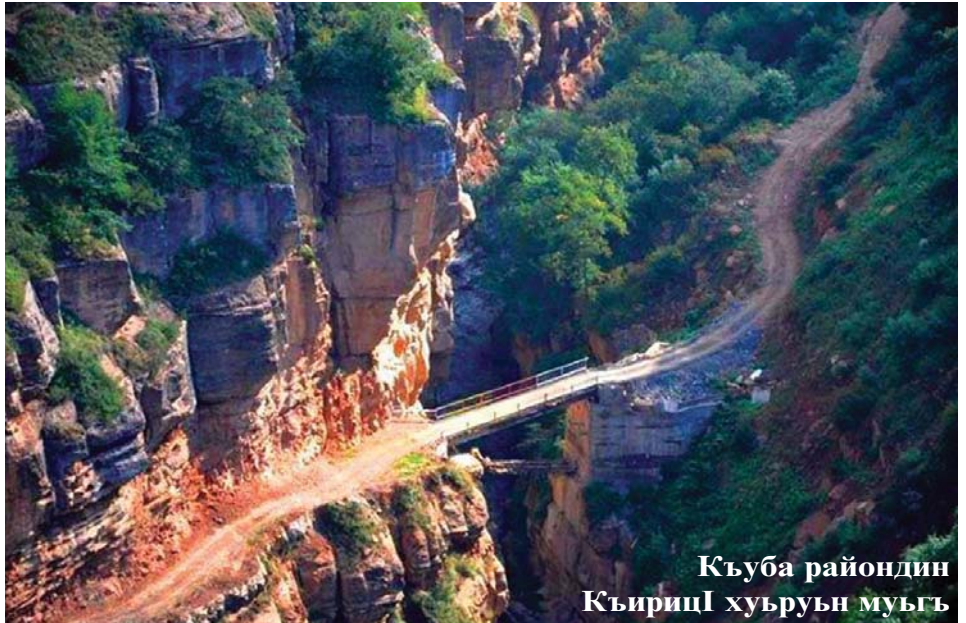
Цийи рекьи Кеферпатав ва Ширвандин районриз физвайбурун рехъ санлай 200 км мукьваларда. И рекьи республикадин 2 регион галкIурдай, гьакIни Къуба ва Шамахь районрин яргъал дагъдин хуьрерин агъалийрин рекьин проблема арадай акъуддай мумкинвал гуда.

Азербайжандиз трамваяр хкведа

Са береда бакувийрин виридалайни рикI алай улакьрикай гьисабзавай, агъалийри яргъал йисара вичикай регъатдиз менфят кьачур трамваяр шегъердин куьчейрай 30 йис инлай вилик кIватIнай. Къедалди инсанри а чIавар рикел хкиз трамвайдин кьулайвилерикай рахазва. И регъат, мадаратдин ва экологиядин жигъетдай серфелу улакьар Европада чIехи шегъерра датIана кардик квайди фикирда кьуна гила абуьр чи республикадизни хкида.

Сифте яз трамвайдин рехъ Генже шегъерда пайда жеда. И кар арадиз гьун патал гъазурвилер аквазва. Ачух вили рангунин цийи трамвайдин вагонрин яргъивал 26 метр, гьаркьувал 2,20 метр я. Сятда 70 км рехъ кьетIиз алакьдай, 23 тонндин вагонри, чархарал резинар гьалдзавайвилей ван ийидач. Ихътин вагонрин уьмуьр 25 йисалай виниз тирди Франциядин «Newt» компанидин Парижда ва Венецияда гъаф йисара кардик квай трамвайри субутзава. Гила и компаниди генжевийрин регъатвал патал галайвал ийида. Пешекарри мукьвал йисара трамваяр Бакудизни хкведа лагъана гаф гузва.

И ЧИЛ ХАЙИ ДИГЕ Я

Къуба райондин КъирицI хуьруьн муьгъ

ЛЕЗГИ ЧIАЛАН ГЪАЛАР ГЪИКИ Я?

«Самур» газетдин «элкьвей стол»

Алай йисан 16-ноябрдиз «Самур» газетдин редакцияди "Уьфубь-С-дин" драматда жегъилрихъ галаз санал «элкьвей стол» киле тухвана. Алай аямда лезги чIалан гьалар гьикI я, чна адакай гьикI менфат кьачузва, ам вилик тухун патал вуч ийиз жеда, и реке жегъилрин хиве гьихотини везифаяр гьатзава лагъай суьлриз санал жаваб жегъурун патал туькIуьрай мярекатда санлай 36 касди иштирак авуна. Жегъилрин дидед чIалаз талукъ фикирар винел акъудун, абурун хайи чIалакай чирвилерин дережа чирун, лезги чIалан вилик акъвазнавай месэляар тупIалай авун патал кIватI хана абуьр и гьилера.

Мярекат ачухарай «Самур» газетдин кьилин редактор Седакъет Керимовади мугъманар сад-садахъ галаз танишарайдалай кьулдухъ темадин кьетIенвилел

фикир желб авуна. Агъзур йисара чхи бубайрини дидейри вилин нини хъиз хвейи лезги чIал - и багъа эменни гилан несилдин са бязи векилрин кваз такьунар себеб яз гьилий акъатзавайдакай ихтилатна, и татугайвал арадай акъудун патал санал алахъунар авунин вахт агакънавайди малумарна. Дидед чIал хуьн патал халкьдин вилик-кьилик квай инсанри, иллаки жегъилри галайвал авуна кIанзавайди, и кардик гъарада вичин са гъечли хъайитIани пай кутуна кIанзавайди кьейд авуна.

Азербайжандин кьадардал гьалтайла тIимил халкьариз, гьакIни лезгийриз талукъ проектралди сейли тир "Уьфубь С - ЧIалан куьмекдалди жемият вилик тухун" тешкилатдиз мярекат тухуз куьмек гунай вичин разивал кьалурай С.Керимовади инин лезги проектрин координатор

Натаван Замалдинованин ва проектрин консультант Чак Донетан куьмекдалди ина киле тухвай лезги проектрикай кIватI хъанвайбуруз малумат гана.

Ахпа гаф Чак Донетаз гана. Чак вичин тешкилатдин лезги проектрикай рахана. Ибуьр «Са-мур» газетдин редакциядихъ галаз санал ада туькIуьрай «Жуванбуьр» тIвар алай лезги сайт, аялар патал акъудай «Лезги чIалан гьарфар чирин» ктаб, лезги чIалал ширрин аудио-ктаб, азербайжан, лезги, урус ва ингилис чIаларалди чапдиз гъазурзавай «Лезгияр» тIвар алай буклет ва масабур я. Чака вич тухасви тирди, тухасвийринни лезгийрин арада гъаф ухшарвилер авайди кьилди кьейд авуна. «И кьве халкьни кьегьал, вилкьегъ, дагъларни балкIанар гъаф кIандай, муьтIуьгъвал такIанбуьр я» лагъай ада вичи лезги чIалакай диссертация кхьизвайдини малумарна. «За рикIивай тIалабада хьи, лезги чIал дуйньядин квахъзавай чIаларин сиягъдик акат тавурай», - лагъай ада ам хуьн патал гъар са жегъил лезгидиз вичин кьилди фикирар хъана кIанзавайди кьейд авуна.

Къела 4 ч.

Цийивилер

www.samurpress.net

Дуствилин
гуьмбет хкажна

Стал Сулейманан райондин Кысумхуре Дагъустандин халкынын садвилин йикъаз, гьакИни Россиядин халкынын медениятдин меркез ачухаруниз талукъарнавай шад мярекат кыле фена. Мярекатда райондин жематри мукъувай иштиракна. Ам ачухарай райондин кыл Нариман Абдулмуталибова виридан суварар мубаракна, абуруз ислягъвал, дуствал тлабаба.

Чпин ватангълияр рикИни сидкыдай барка авур Алимет Мейланов, Ямудин Рамазанов, Лидия Стальская, Гьусейн Гьусейнов ва масабур районда меденият, адетар, халкынын яратмишунар хуьн патал кыле тухузвай крарикай рахана. Россиядин халкынын медениятдин меркездин яру лент аГлай Нариман

Абдулмуталибова ва Дагъустан республикадин медениятдин министерстводин жавабдар кИвалахдар Алимурад Алимурадова мугьманар цийин дараматдихъ галаз мукъувай танишарна.

Ина халкынын сеняткарин эсерри, милли пекери, кьадим хуьрекри, дегъ халычайри, археологиядин чешнейри вири вичихъ ялна. Гуьгъуьнай кыле фейи концертда фольклордин, вокалдин, куьулерунин, макъамчийрин, далдамчийрин коллективри, халкынын ва эстрададин манияр лугъузвай солистри иниз КИватI хьанвайбуруз хуш легъзеяр багъишна.

Къурушдиз цийи
рехъ акъудна

Европадин виридалайни къакъан, суракъар дуьньядиз чкъанвай, даГлана туристар вичел желъзавай Дагъустан Республикадин дегъ хуьрерикай тир Къурушдиз фин-хтун гила регъят жеда. Дагъдин рекеври лугъуз тежедай хьтин четинвилер арадиз гьизвайвилей са береда гзаф КИвалер авай Чехи хуьрерикай тир Къурушай эхиримжи йисара цудралди хизнавар куьч жез мажбур хьанай. Тебиатдин гуьбуьшан маканда экя хьанвай и нер хуьрряй кIанз-такIанз яргъа-

риз акъатайбурувай гила мукъвал-мукъвал чпин хайи дигедиз илифиз жеда. Докъузпара районда кардик кутунвай 26 километрдин автомобилдин рекеви инсанар азиатдикай кхудда. 2010-йисалай гатIунна туьхкIуьрзавай рехъ пуд йис алатайла, са шумуд югъ видик гьазур хьана. 23,6 млн рублдик кьилиз акъудай цийи рекевин гьяркъуввал 8 метр я. И кардиз жавабдар ксарин рекевин уьмуьр 8 йисалай гзаф жеда лагъана гаф ганва.

Къариблуда
авайдан вил
ватандихъ жеда.

Лезги
халкынын мисал

Abdulla Qubali 1952-ci ildə Türkiyənin Qars şəhərində anadan olub. Əslən Azərbaycanın Quba rayonunun Qrız kəndində, Binnətlər nəslindəndir. Orta və lisey təhsilini Qarsda, ali məktəbi Ərzurum şəhərindəki Atatürk Universitetinin ədəbiyyat fakültəsində 1969-1973-cü illərdə alıb. 1977-ci ildə ailə qurub. Türkiyənin Adıyaman, Qars, Rize şəhərlərində 9, 10 və 11 siniflər üçün türk dili və ədəbiyyatı fənnini tədris edib. Bir müddət Qarsda jurnalist işləyib. 1990-cı ildə yenidən Qars Cümhuriyyət Liseyində müəllimliyə təyin olunub. 1992-ci ildə Ankaraya köçüb. Milli Eğitim

Atam Gülbala Azərbaycanın Quba rayonunun Qrız kəndində 1910-cu ildə dünyaya gəlib. Altı bacının yeganə qardaşı olub. Sovet rejimi qurulanda o, yeniyetmə idi. Kənddə məktəb yoxdu. Oxuyub-yazmayı ona qar üstünə çubuqla yazaraq öyrəndilər o, ömür boyu şükran duydu. Ailəsi əvvəllər varlı ikon kəşib düşmüşdü, bu səbəbdən gec evlənmiş, amma kəndin ən gözəl qızını almışdı. Rupiya ona üç oğul doğmuşdu.

1942-ci ildə 32 yaşında cəbhəyə çağırıldı. Almanlar Leninqradı, Stalinqradı mühasirəyə almış, Qafqaza yaxınlaşmışdı. Atamın da olduğu 57 sayılı ələyi komandirli birgə almanlar əsir götürdülər. **Bu durum sağ qalsalar da, atama və əsir düşmüş digər sovet əsgərlərinə bəha oluqca başa gəldi. Onlara bir daha vətənlərini görmək imkansız oldu.**

Almanlar əsirləri qatarlarla Baltik dənizi sahilində Ştetin qəsəbəsinə daşdırlar. Yolda başlarına müsibətlər gəldi. Onlar əsir düşmələrində torpaq zizəmlərdə yorgansız, dözəksiz yatı, gecə soyuqdan donur, gündüz istidən qovrulurdular. Yemək son dərəcə az verilir. Ç iləli günlər necə-necə insanın ölümünə səbəb oldu. Sağ qalanlar isə həyatları üçün pantürkist, panislamist təşkilatlara borçludurlar.

Mən heç zaman bu təşkilatların tərəfdarı olmamışam. Çünki almanların beyninə sovet ordusundan əsir almağı salanlar onlardır. Müharibə başlar-başlamaz Berlinda bu məram xidmət edən bir büro yaradılmış, müharibənin sonuna kimi fəaliyyət göstərmişdir. Məqsəd sovetləri yıxıb müstəqil Tataristan, Kirgizistan, Özbəkistan, Qafqasya qurmaq idi. Almanlar bu kişilərin yardımına sovet ordularına megafonlarla səsənib "Biz sizin türk olduğunuzu, müsəlman olduğunuzu bilirik. Sizə güllə açmayacağıq. Siz də bizə atəş açmayın," - deyərək onları təslim olmağa hədəfləmişdi. Bu təbliğət bəzi yerlərdə nəticə vermişdi. Hətta çarlığı yenidən təşkil edəcəklərinə söz verib ruslardan da almanlar tərəfə keçənlər olmuşdu. Almanlar bəzi əsirlərdən Türkiyəni ayaqları təşkil etdi. Müsəlmanları ayırı, rusları ayırı ordularında topladı. Əllərinə sovet silahı verib, alman uniforması geyindirərək rusların başına General Vlasovu, qafqazlıların başına Kılıç Girayı gətirdi. **Etnik xüsusyyətlərinə görə təşkil edilən qırğız, tatar, özbək, qazax, azəri türkü, çeçen, ləzgi, gürcü legion birliklərinə miftilər, mollalar nəzarət edirdi.** Berliindəki bu büro almanlar məğlub olduqdan sonra 1945-ci ildə Amerikaya köçdü və 1989-cu ildə fəaliyyətini dayandırdı.

Çox sayda qafqazlı vətənlərinə qarşı savaşmayı, öz əqrabalarına güllə atmayı rədd etdi. İclərindən intihar edənlər də oldu. Pantürkist büro almanlarla qafqazlılar arasında anlaşma yaratmaq üçün say göstərdi. Bəzi qafqazlıları İtalyan qızıl milislərinə qarşı döyüşmək üçün İtaliyaya göndərildi. Atam da onları arasındaydı. O, bizi Alp dağlarının gözlüyündən, Qrızda yolunu gözləyən arvadına oxşayan ququ quşu boyunlu İtalyan qızılarmın gözlüyündən bəhs edirdi.

Almanlar hər cəhətdə məğlub olmağa başlamışdı. Alman tərəfindəki müsəlmanlar sovetlərin əlinə düşməmək dərdindəydi. Bu insanların yardımına İtalyan qızıl milisləri yetişdi. Onların həm almanlardan qurtul-

HARADIR
VƏTƏNİM?

Bakalığın Elmi Tədqiqat İnstitutunda çalışıb. 2000-ci ildən təqaüddədir. 4 və 5-ci sınıflar üçün yazdığı türkçə dərslər kitabları Milli Eğitim Bakanlığının tərəfindən qəbul olunub. 1994, 1996, 2008, 2013-cü illərdə ata yurdunu görmək üçün 4 dəfə Azərbaycana gəlib. Hazırda İzmirdə yaşayır. İki oğlundan biri İstanbulda müəllimdir. Digəri İzmir 9 Eylül Universitetinin tələbəsidir. Böyük Vətən müharibəsindən sonra mühacirət həyatı yaşamış atasından və digər soydaşlarımızdan bəhs edən kitabı Türkiyədə çapa hazırlanıb. Həmin kitabdan bəzi məqamları oxucuların diqqətinə çatdırırıq.

maq, həm də sovetlərin əlinə keçmələrinə mane olmaq üçün müharibə boyu birərf qalan İsvəcərəyə keçmələrinə yardımçı oldular. **İsvəcərə hökuməti humanistlik göstərərək onları təslim alıb, üniformalarını çıxartdırdı, silahlarını topladı, sivil paltarlar geyindirib müayinədən keçirdi. Sonra isə siyasi mühacir statusu verib Cenevrə, Lozan, İsvəcərə şəhərlərinə dağıtdı, işlə təmin etdi.**

Müharibədə qələbə çalmış Sovet İttifaqı mühacirləri geri tələb edirdi. Dəfələrlə İsvəcərə hökumətinə nota vermişdi. Nəhayət, İsvəcərə hökuməti bu başçı qarşısında bir gün bütün mühacirləri topladı. Cenevrədə boş qatarların vaqonları qarşısına yığıb onlara "Minni!" komandası verildi. Sovet və xarici ölkə nümayəndələrinin gözü önündə mühacirlərdən heç kim yerindən tərpənmədi. Vətəndə onları hansı aqibətin gözlədiyini hamı bilirdi. Həyəcan dolu anlar uzandı. O gündən sonra bu məsələ gündəmdən

iso əmis Abdullaha adını verdi. **Atam tütək çalardı. Hər gün dükandan içərisinə çəkilib ələ yarıqlı çalardı ki, eşidənlərin gözləri yaşardı.** Yadımdadır, mən ikinci sinifdə oxuyarkən bizim məktəbin uşaqları bir səhnə göstərilirdi. Səhnənin bir yerində kond həyatından epizod vardı. O anda səhnənin arxından tütək səsi gəldi. Seyrcilər həyəcan qarışığı sevinclə "Gülbala dayıdır," - deyə səsləndilər. Axı Qarsda atam kimi tütək çalan yox idi. Bir ara Kars Radiosu atama radioda tütək çalmağı təklif etdi. Ancaq atam nədənsə razı olmadı.

Ötən əsrin 60-cı illərində Türkiyədə evə radio çəkiləndə sevinmişdik. Radiosu olmayan qonşular tez-tez bizə qonaq gəlir, "arkası yarım" proqramları dinlərdik. **Ancaq atam Bakı radiyosundan başqasını açmamıza icazə verməzdi. O, göz yaşları içində vətəndən gələn səslərə qulaq kəsirdi.** O, evdə olmayanda biz Ankara, İstanbul radiolarını açar, Zeki

çıxdı. İsvəcərədə İtalyan, alman xanımlarına evlənlər oldu. Türkiyə səfirliyi müharibədən sonra Türkiyəyə iş, ev, torpaq vəd etdi. Nəticədə 2000 mühacir 1949-cu ildə Türkiyədən yollanan gəmilərlə İtalyanın Napoli limanından Türkiyəyə gətirildi. Məsləklərinə, təhsillərinə görə mühacirlər Türkiyənin müxtəlif bölgələrinə göndərilirdi. Ali məktəb məzunlarını böyük, orta təhsilliləri balaca şəhərlərdə məskunlaşdırırlar. Atam Mersin qrupundaydı.

O günlərdə yaşanan faciələr haqqında amerikalılar, ingilislər, ruslar çox filmlər çəkiblər. Yəhudi soyqırımı ham kinolarda, həm də romanlarda yer aldı. **Mən isə diqqətli mühacir əllandırılan, aralarından atamın da olduğu, bu gün çox az həyatda olan insanlar üzərinə çəkmək istəyirəm.** Bu insanları əsir düşməyə, düşmənlər bir ölkənin əsarətini etməyə məcbur edən səbəblər nə idi? Bir düşüncəyə görə bu, xainlik, əks düşüncəyə görə qəhrəmanlıqdır. Mübahisəli məsələdir. **Mübahisəli olmayan bir şey varsa, o da vətəndən ayrı qalmağın çətinliyi, bunun başına gəlməsini heç bir insanın istəməyəcəyidir.**

Mersin Aralıq dənizi sahilində çox isti bir şəhərdir. Hacı Seyfullah, Qubanın Galeyxudat kəndindən Fərman, Abusəlim orada qaldı. Qafqaza yaxın olduğunu nəzərə alan atam Gülbala, Ağə Hüseyn, Nəsir, Nəsir, Məhəmməd Qars şəhərinə köçdü. Burada atam Zeynəbə evləndi. Bu ikinci xanımından bacım 1951-ci ildə, mən 1952-ci ildə anadan oldum. Bacıma atam anası Həcərin, mənə

Mürən, Nuri Səsiğizəl, Ramazan Senses, Həcər Buluş və digər şarkıcıları, türkçüləri dinlərdik.

Atam başına gələnlərdən tez-tez bəhs edirdi. Açıdığı dükanda sigaret, çay, şəkər, düyü, tərəvəz satan qərbin söhbətlərinə onun müştəriləri öyrəşmişdi. Bizimlə evdə ikon söhbəti həərblər, güllələr, bombalar deyil, daha fərqli işlərdi. **"Bizim oraların" deyərək başlanan cümlələrdə vətəninin çiçəklərindən, güllərindən, bulaq-larından, quşlarından elə məhəbbətə bəhs edərdi ki, bacım da, mən də xayal dünyamıza daxil olan bu ölkəni gözmüzdün öndündə canlandırdıq. O vətənin quşları daha yaxşı mələr, atları daha heybətə kışınar, canavarları daha qorxunc hırltı salardı. Yuxularımızda Qafqaz dağlarını, dərələrini sayırdıq.** Atam ləzgi olduğunu fəxrlə bizə anlatırdı. "Assal!" deyirdi atam oyananda.

Nədənsə atam ilk arvadından, vətəndəki uşaqlarından söz etməzdi. Bunu anamdan çəkindiyindən deyil, doluxsunduğundan yəməzdi. Vətəni ilk məktəb yazıldığı gün biz Qrızdakı qardaşlarımızın, oradakı anamızın adımlarına, eləcə də qrız olduğumuzu öyrəndik. 1962-ci ildə Azərbaycana yazdığımız ilk məktub ünvanına altı aydan sonra - 1963-cü ildə çatdı. Artıq Xruşçov yazışmaya icazə vermişdi, ancaq gedib-gəlmək yoxdu. Məktubun oradakı qardaşlarımızın oxuyub bildimilər. Çünki Türkiyədə latın, Sovetlərdə kiril alifbası keçərdi idi. Çətinlik məktub oxundu. Qardaşlarımız şadıq şifrasına açıldı. Axı neçə il əvvəl atam üçün öldü deyərək ehsan vermiş, ruhuna fatihə oxutmuşdular.

ЧИ ХУЪРЕР

КАРА-КУЪРЕ

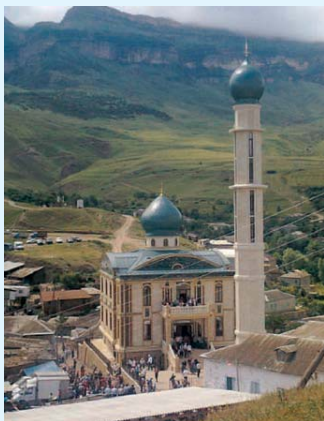
Зун Бакудин Раманы хуъре дидедиз хъана, ина мектебда к'елна, институт куътягна, гиладди урус ч'алан муаллимвиле к'валахзава. Жуван к'валахдал зи гзаф рик' ала. Лезги алфавит санани чирначт'ани, жуван дидед ч'алал кхъизва. Зун Дагъустандин Кара-Куъре хуърай я. Ингье дидедиз Бакуда хъанат'ани, чи хизан гъар гатуз хайи хуъруз хъфидай. Чи дидебубади чпин веледриз гъвечи ч'авалай хайи ватандинни хайи халк'дин адетар, инсанар, к'валер, мулкар к'анарнай.

*Тарих лап къадим - адалатдин ким,
Женгера лигим хъай и хуър - к'еле.
Зи рик'ле дам хуъзва вуна чим,
Зи гуъьуьддин сим, чан Кара - Куъре!*

*Рухсаар - лекьер, рушар тир цуъквер,
Ви дережа, т'вар ава чи рик'ле.
Садан везьидач намусдал леке,
Чи мизан терез я Кара - Куъре.*

И шири зи хуъруьни Шагъбала Шагъбалаева туьк'урнавайди я. Чи хуър къадим я. Кара-Куъредиз халк'дин ч'алал Крау хуър, иини жемятдиз киривияр лугъуда. Хуър са ч'авуз чи дередин ч'ехи меркез тир. Чи хуъруьн иервилерал ашукъ тахъун мумкин туш. Эрчи пата Шалбуз дагъ, вилик Базар-дуьзи, ч'алпа пата Гатун дагъ ава, ценерикай лагъайт'а чи Къулан ващ - Самур авахъзава. Балк'андал алаз дагълар галайиндх фейлла, а патай К'лар райондин хуърерикай Ст'улар, Тигъиржалар, Тигъирар аквада.

Хуъруьн юкъни-юкъвал гъеле Х асирда ч'ехи миск'ин эцигна. Адал Абу Муселуман т'вар ала. А вахтар Меккединни масанра эцигнавай миск'инрин арада муьк'вавал къалурун патал Аравиядай киричнар гъана, абурукай 3-4 кирич эцигнавай миск'инрин шлак кутадай лугъуда. Ихътин къванер чи миск'индин

цларикни ква. Чи хуъруьн миск'индиз фейи инсан къуд пип'ен са зурба к'валли эватда, ина юкъвалай къакъан къав къве жергедин, къуд метрдин гулар к'унва. А гуларал алай нехиштин иервили вири вичихъ ялда. Са вахтунда чукулдиз къулалар ихътин иер нехишар акъудай уст'аррин алахъунрал гъейнар жада вун.

Миск'индин варарикай къилди ихтилат авуна к'анда. Вучиз лагъайт'а, ам халисан сенятдин эсер я. Меъгъун таршк'ай раснавай а варарал алай нехишар шумуд са виш инсаривай ч'уриз хъанач, адан винел къхенвай сураар къени к'елиз жезва. Заз ван хъайивал, Совет девирда а варар хкудиз клан хъайибур пара хъана. Къецепатан ва СНГ - дин ульквейрай адан суракъдал атана, йеке пулар гана ам къачуз кланзавай бур чи хуъруз къвез-хъфена. Ингье хуъруьвняр чпин къастунал к'левиз акъвазна, чи тарих чи ватандал амуькна.

2009-йисан 10-январдиз гъик' ят'ани миск'инди цай къуна. Адахъ азим зиян галуькнат'ани, варариз са зат'ни хъанач. Гуьгъуьнай Кара - Куъредин жемятди цийи миск'ин хъажна. Абуруз и карда лезгийрин олигарх, вич Кара-Куъредай тир Сулейман Керимова куьмек гана. Къве гъвадин цийи миск'индихъ 22 метрдин жинара ава. Анай азан гудайла на лугъуди Къафкъаз дагълара ван гъатда.

Чи хуър вичин абурулу инсанралди сейли я. Къуъуьбур дингълияр, жегилбур зегъметдал, к'елунал, хиърлу крарал рик' алайбур я. Дишегълири гъжаб алуьк'завач, абуру Аллагъдин рекъе хъун таб тавун, чуьнуьх тавун, ч'ехидаз гуььрмет авун я лугъуьза.

Чи хуъруькай гила пуд хуър хъанва: Кара-Куъре, Усух-чай, Цийи-Кара-Куъре, Усух-чай - райондин меркез я. Цийи-Кара-Куъреда жаванри цийи к'валер, спортдин комплекс, мектеб, магазинар эцигнава. Дагълара авай Кара - Куъреда гзаф инсан амач, абуру цийи хуъруз куьч хъанва. Анжах ана амай инсанрив вири адетар гума. Пара жаванар къецепатан ульквейриз, Россиядин шеьгериз фенва. Анжах гъина хъайит'ани абуру "Зун Кириви я, зун Крау хуърай я, Кара - Куъредай я лугъуьза".

Рения КЪАРИБОВА

Диде ватан
вилин нини я.

Лезги халк'дин
мисал

АРХИВРИН ГЕЛЕ АВАЗ

«Къвед лагъай»
Муртузали

Икъван гагъди тарихчийривай Имам Шамилалай гуьгъуьнлиз урус пачагъдин къушунрин аксина жегъ ч'угур къве кас - Гъажи Муртуз ав Муртузали вуьжар ят'а, абуру гъихътин крау къбилдиз акъуднат'а къег'идиз тайнарлиз жезвачир. Гила и месъладихъ авсиятда Россиядин Гъукуматдин Военный Архивдай са бязи делилар жагъанва. Абурукай сад аварви Муртузалиди а девирдин вакъайрикая къхенвай дафт'ар я.

Цийи материалрай чир жезвайвал, Имам Шамилан гъерекат къаткурайдалай гуьгъуьнлиз урусри вири Дагъустанда хъыз, Лезги-Жар (са бязи документа Жар-Белокан) Республикадани чкадин агъалияр къевера т'ваз, абуруз зулум ийиз гат'унна. Абуру гъатта Закъатала округдин лезги хуърера миск'инар чуьк'уриз, килисар эцигна ва чкадин агъалийрикая христианар ийиз алахъна. Гъа и карди лезгийр къвачел къарагъарна. Гъеле Шамилан вахтунда урус чапхунчийрихъ галаз санал жегъ ч'угур лезги Гъажи Муртуз (са бязи документа адан т'вар Гъажи Муртуз агъа хъыз калурнава) 10 агъзур къван лезгийрни аварар къвачел къарагъарна, Закъатала к'еле к'ун къет'п' авуна. Ина урусри ч'ехи гарнизон хуъзвай ва к'еле гъилик авун са акъван регъят кар тушур.

Гъеле к'еледал къведалди, 1859-йисалай иннихъ вад йисуз ара дат'ана урус къушунрихъ галаз жегъ ч'угур Гъажи Муртуза са къадар агалк'унар къазанмишнай. Ада Лезги-Жар Республикадин чилер урусрикая азад авуна абуру Закъатала к'еледа илис жез мажбурнай. Гила к'еле къуна, чапхунчийр инай миьхъиз акъудна кланзавай. И ниятдалди Гъажи Муртуза 1863-йисан 2-июндиз урусрин гарнизондал везьена. Са гъафтада к'иле фейи женгера гарнизонди залан туларин куьмекдалди лезгийринз басрух гана ва абуру куьлуьх ч'угуьв аз мажбур хъана. 1863-йисан 9-июндиз урусри алава къуватрин куьмекдалди лезгийр ягъ-ягъунрилай гъил къачуз мажбурна (Килиг; Бороздин К. Лезгинское восстание в Кахетии в 1863 г.). Са шумуд югъ ала-тайла военный судди женгериз регъбервал гайи 12 кас тарагъжайду кудна. 2 агъзур къван лезгийрни аварар Сибирдиз суьргъун авуна (Килиг; Айтберов Т. Восстание после Шамилловскую эпоху).

А ч'авуз к'иле фейи вакъайра вичел «Мурли-Уради» лакаб алай къвед лагъай Муртузалидини иштиракнай. Ам 1832-йисуз Дагъустандин Гидатли азад жемиятдин Уради хуъре Исмаил Меьгамедован хизанда дидедиз хъанай. Муртузали (Мурли) и вакъайрилай гуьгъуьнлиз Гъажи Муртуз агъа Белокандин тамара текдиз туна Гидатли жемиятдин Гентаб хуъруз катна. Са шумуд юкъуз ина амуькайдалай къулуьх ам Чеченистандиз фена. Ина урусрин гъиле гъатай Муртузали 9 йисан суьргъундиз ракъурна. Ярославль, Кастрома ва маса шеьгера яшамш хъайи ада христианвал къабулна. И вакъиа 1867-йисан 14-мартдиз граф Алексей Толстойн, графиня Анна Толстойн ва Александр Голицынин иштираквилелди кыле фена. Христиан хъайидалай гуьгъуьнлиз, 1867-йисан сентябрдиз Муртузали Имам Шамилал дуьшуьш хъана. Ада Шамилалай христианвал къабулун тмалабна. Ч'ехи къагъри-манди и Палабун кваз къунач.

1867-йисалай гуьгъуьнлиз Муртузалидин гъакъиндай архивра са малуматни авач. Христиан Муртузалидилай тафаватлу яз мусурман тир лезги Гъажи Муртуза чапхунчийрихъ галаз жегъ давамарнай. 1864-йисуз ч'ехи женгина вичел залан хирер хъайи Гъажи Муртуз урусри къуна Тифлисиндиз к'еледа тунай. Гъа йисуз машгъур художник Верещагина есирда къуьнай къагъри-ман Гъажи Муртузан портрет ч'угуьна.

Муьзеффер МЕЛИКМАМЕДОВ

ДУЪНЪЯДИН ВИРИДАЛАЙНИ КЪУЪЗУЪ ПАГЪЛИВАН

Вичин ч'арарикай куьрсарна гзаф залан парар хъажзавай дагъустанви Абдулрагъман Абдулазизова дуьнъядин рекорд цийи хъуьна.

Пагъливан 81,5 кг заланвал хъажна Гиннесан рекордрин ктабда гъатна.

Дагъустан Республикадин Къвизилорт райондин Зубутли-Миатли хуъруьн жемятгар чпин ватангълидин алакунрал вердиз хъанва. Ада вичин гунаурдал инсанар мягътелариз яргъал йисар я. Ингье эхиримжи рекорд гила гъамшалуьх яз тарихда гъатда. Заланвал хъажай пагъливандин сагъламвилехъ гелквей дуктурар мягътел хъана: адан давление космонавтринди хъиз тир: 120/80.

Гъа и карди къуъзуьда виликан йисара цийи рекордар къазанмишдайди къалурзава. Райондин регъберри вири республикадин дамах тир къуъзуь пагъливандиз и рекъай алакунар винел акъудун патал вири къулайвилер туьк'урда лагъана гаф гана.

ЛЕЗГИ ЧІАЛАН ГЪАЛАР ГЪИКИ Я?

(Эвел 1-чина)

Губъуылдй «Самурдин» жегьил къуватри - Азизрин Севдади, Самир Теймурова, Губьнара Къарахановади, Нуреддин Алхасова месладилайк веревирдер авуна. Абуру эхиримжи исара литературадин лезги чІалакй менфят къачузвайбурун къадар тІимил хъанвайдакй, Азербайжандин лезгийрин рахуна ва къшыра туврк, Дагъустандин лезгийрин рахуна урус сафар акъаз-акъаз артух жезвайдакй, Азербайжандин лезгийр яшамши жезвай районар мектебра лезги чІалан тарсарин дережа агъуз аватнавайдакй, мектебра муаллимар ва лезги чІалан ктабар авачиродакй ва маса проблемайрикаякй чпин фикрар жегьилрив агакъарна.

Абуру кыл кутур диалог мугьманри давамарна. Мугьманар лагьайтла, акарайбуру тушир. Интернетда лезги чІал рикІ алаз теблигъзавай Анар Уьнуьгъви, Орхан Мирзалиев, Уьфуьгъ-Съдин лезги проектрик вичин най кутузавй Роза Гаъжимурадова, чпин марагълу фикрларди фикр жезбазвай Мирвари Шихова, Эрик Новрузбеков, Тофик Шефиев хътин жегьилар атуни мьрекатдин дережа хкажзавай. Сабина Новрузова кыл Волгограддай Бакудиз атана мезлисдив асатуни ада дидед чІалаз гъикІ икрамзаватла къдурузавй.

Заф баллар къватІна республикадин виридалайи хъсан вузрик жечинавай киздарви, огуьзуви, къебелеви, исмаллийи студентар мьрекатда эзаф хъуни чи чІалан тавсйб чІузгъузвайбурун жергеяр къалин жезвайдакй фагъуливи гузавй. Абурукай Сеймур Аллагъвердиеван, Мегьамед Агъмеован, Уьлеви Якубован, Иелмар Суьлейманован, Араз Мирзалиеван, Демар Ханжаллыовин, Эмил Исмайишован фикрар заф марагълу-буру тир.

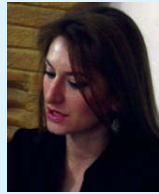
Экъевр стодлийи ихтилатар заф мидиди ва гурлуиди кылде фена. Чпн-чпнал ашукъна дидедид чІал хъулкай веревирдер ийизвай жегьилрин фикррин деривил, абурун мураддин кешивили рикІ шаарзавай. Мезлисдин къетІенивилерикай сад ам лезги чІалак кылде фин тир. Жегьилри чІал вилк тухун патал кылди теклифар гана. Агъадихъ чна абурукай са бязибур кІелдайбурув агакарзава.

Нуреддин Алхасов:
- «Самур» газетди чІалакай гузвай чинар, чапзавай кылди макъалаяр, редакциядин къвалахдарин лезгийрин къхирин чІал къени авун патал ийизвай къвалахар къе чаз виридаз ашкъара я. И крар интернетда гегъендидиз з теблигъ ийиз жедай лагьайтла, чи, яни жегьилрин хиве гътазава.

Шефа Йолчиев:
- Чна вирида алахъна чи чІал багъаз къуна клан-зава. Жуван чІал маса халкъарин вилени хкажиз алахъна кІанда чалай. И рекляй чи хивез заф везифаяр аватзава. Ингъе са проектни пул авачиз кылди акъудиз жедач. Банкунин гисаб хъайитла, аниз пул куьмардабурун жагъида. Пул хъайила адан куьмедалди медениятдин проектар кылдиз акъудун регъат жедач.

Азизрин Севда:
- Интернетда гъевчи аялар патал чІал чирдай, къугъунрин формадин чат тувкъуьрдай вахт агакънава. Чна чи аялриз къедамаз чІал кланар тавуртла, абуру чІехи хъайила лезги чІалак рахадач. Гъакин Бакуда жегьилрин театр арадиз гъайитла,

чпихъ алакьунар авай рушарин гадаяр анив агудайтла, ада кланди нетижа гудна. Пъесаирай чукар, гъевчи сегъеяр газуна лезгийрив агакъариз алакьайтла, адан таъсир чІехиди жедач.

Анар Уьнуьгъви:
- Заф жегьилри чІал интернетдай чирзавайди малум кар я. Гъавилй чаз лезги чІалаз талуку кылди сайт ва чат хъун чарасуз я. Ингъе и кардив пешекарар агагна кланзава. ЧІалан гъалатрив рехъ тагудайвал, адан дережа виниз жедайвал и рекълай алахъунар ийндай валд фалдай агакънава. Ихътин алахъунар ийизвайбуру чпин къуватар галкуйрайтла, идакай виридиз хийр акада.

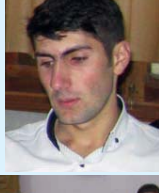
Орхан Мирзалиев:
- Интернетда лезги чІалаз талуку видеоролик хъайитла, алакай менфят къачудайбурун пара жедач. Абуру гъикъван гъевчи хъайитла, гъакъван хъсан я. Исгъта дуьньядин заф халкъари чпин чІалар и рекълди теблигъзава. И кар тувкъуьрив кландай лезги жегьилар патал видео-курсар тешикланайтла, хупл хъсан жедай.

Губьнара Къараханова:
- Къенин хътин мьрекатар, жегьилрихъ галаз экъевр стодлай фад-фад кылде тухвана кланда. Чаз чун мукувай чир хъун, сад-садан алакьунрикаякй хабар къун патал ихътин гуьруьшар важиб я. Чпихъ заф идеяяр авай, ингъе абуру винел акъуддай аудитория жагъин тийизвай инсанар пара авайди я. Гъавилй заз мукъвал-мукъвал икІ къватІ хъун теклифзава.

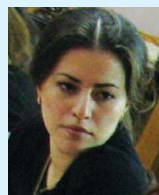

Лале Исмайилова:
- Къенин мьрекатда иштиракзавайбурукай лезги туширди тек зун я. Ингъе зи ярар-дустар вири лезгийр я. Гъавилй зазин лезги чІал чириз кланзава. Вирин дуьньяди чІал чирун патал къабулнавай са метод ава: «рахурин клуб» (conversation club). «Самур» газетдин редакцияда, яни маса са чкада ихътин клуб арадиз гъайитла, чнани менфят къачудай.

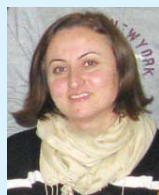

Гъажибала Хасиев:
- Вич лезги яз, дидед чІалал рахаз жезвачирбуру чухъ акъван ава хъи! ЯтІани садбурув мез агакъариз жедач. Чна вириде сифтени-сифте дидед чІалал къхиз, кІелиз чирун чарасуз я.

Гъарада вичелай башламишна кланда. И кар алакь тавур касдиз лезги чІалан меслаирикай рахадай гъахъ авач.

Сабина Новрузова:
- Чаз жегьилриз къе интернет са чІехи хизан хъиз я. Ина парабуруз сад-сад хъсандиз чиде, сад-садан алакьунрикаякй, фикррикаякй фагъумрикаякй хабар ава. Чна интернетдин рекълди алакьа хуьзва, цийивилер сад-садахъ галаз пайзава. Анжак им тІимил я, чаз гъукуматдин тушир са тешкилат герек я. Вучиз лагьайтла, ихътин тешкилат хъайила чавай медениятдиз, чІалаз талуку кылди проектар къхена грантар къачуз жедач.

Мирвари Шихова:
- Интернет-мектеб къе лезгийрив юкван мектеб къван герек я. Вучиз лагьайтла алай вахтунда парабурукай газет кІелдай хесет хкатнава. Я къелин жезва, я вахт агакънава. Ингъе чун вири сятралди интернетда ава. Интернетда лезги мектеб хъайитла, адан кланз-такланз вири агагна.

Самир Теймуров:
- Им факт я хъи, къе парабуруз кланзаватІани, лезги чІал чирдай кылди мектебар авач. Зун хътин чІехи шегъерра диледиз хъанвай аялри чІал хизанда, мягъледа, дустарин арада чирнава. Ингъе заз заф лезгийр чиде хъи, абурухъ ихътин мумдинвал хъанач. Гила абуруз и татугайвал арадай акъудиз кланзава. «Самур» газетди чІалан курсар гегъеншарнайтла, алакай вириде хийир къачудай.

Жемил Регимов:
- Гъар са халкъ адан вилк-кылдик къай инсанралди чир жедач. Ихътин инсанар сад-садав агулдай, гъакин абуру жегьилриз чирдай са тешкилат, гъайиф хъи, чухъ авач. Завай хъайитла, чи интеллигенциядин векилар кардив мукувай агагун чарасуз я. Жегьилрин пассиввал алудун, абуруз чІугарвал тавуна чеб республикадин ватандашар хъиз гъисе ийиз чирун патал чухъ са ихътин къватІал хъун важибул я.

Нурлан Шагъазаров:
- Чна вириде хиве къуна кланда хъи, чухъ чи халкъдин тарихдикай, чІалакай, медениятдикай чирвилер тІимил ава. Къейбуру кІелдай къхлих чухъ акат тавуртла, чавай чи чирвилер садрани аргу-хариз жедач. Ша чна «Самур» газет кІелдай, ана хкъенвайбуру чи мефтІерай акъудай адет къан. Ам чи халкъдиз гъикъван гереклу газет ятІа гъич тахъайтла жуван таяр-туьшер гъавурда тваз алахъин.

Нурсултан Халилов:
- Къе чаз лезги чІалан муаллимвал «Самур» газетди ийизва. Гъавилй газетдив чун вирин мукувай агагна, адан кІелдайбуру генани агудна кланзава. Газет кІелиз-кІелиз жуван халкъдикайни адан тарихдикай чирвилер аргу-хъариз жедач. Чирвилер артух хъайила авайи са гъуьтІани ийиз жедач.

Айсел Велиханова:
- Гъафтеда садра «Самур» газетдин редакцияди вичин ракларар жегьилрив ахъайитла, им чаз халисан чІалан тарс жедай. Ана лезги чІалан рахана, чи эдебиятдин, медениятдин алемда кылде физивай цийивилерикай хабар кувртла, чна идакай къязанмишдай.

Гъамид Къурбанов:
- Чаз жегьилрихъ датІана цийин идеяяр хъана кланзавайди я. Идалай гъейри и идеяяр юкьвал вегъена абурукай веревирлер ийиз жедай, абуру кылдиз акъудун патал мейданвай къекевез алахънавай хайибурун, жуванбурун аудитория хъун чарасуз я. Идеяяр хъайила, кланз-такланз абуру гъялдай рекьер жагъуьриз мажбур жедач.

Яргъади феий ихтилатар руьгъ кутадайбуру хъана. Роза Гаъжимураовадин лезгийрин хор тувкъуьрив лаьвай теклиф вириди рикІлай хъана. Эмил Исмайишова чи республикадин лезги хуьрера лезги чІалан тарсар къе чІехи проблемадиз элъкенвайодакй, мектебра кылди тарсар жезбавай факултативриз элъкъуззавайдакй, Сеймур Аллагъвердиева лезги чІалан тарсар гудай пешекар муаллимар гъазуззавачиродакй, аялрихъ лезги чІалак ктабар авачиродакй, талуку тешкилатри и меслаяр кваз квазвачиродакй авур веревирдери санлай лезги жегьилриз дидед чІалахъ галаз авсиятода гегъени малуматар авайди винел акъудна.

Мьрекат кІевиройтла С. Керимоводин ина мукувайи иштиракна, акъуллу теклифар зайи виридиз вичин разивал къатуна. Ада гъакин бази теклифрихъ галаз алакьаду «Самур» газетдин редакцияди жегьилрихъ галаз санал кылди программа тувкъуьрда лагана. И программадик цийи ишалай «Самурдин гъядин мектеб» кардик кутуни акатзава. Гъакин ада «Рахурин клубин» (conversation club) сифте мьрекат патал алай ишан 12-декабрив сятини 1500-даз редакциядин ракларар ачуьхара лагана малумарна.

Гъа икІ, са ичумуд сятини къене веревирдер авур жегьилар рикле хайи чІалаз муьгъуббат генани артух хъанваз, цийи дустар жагъанваз, пакаъван квак чІехи умудар кваз сад-садавай чара хъана. Чупин чпихъ алакьунар авай ва дидедид чІал вилк тухун патал рекьер жагъуззавай ихътин жегьилар аватла чи лезги чІал къахъдач лаьвай фикрфагъумоладди мьрекатодай хъфена.

**Губьнара КЪАРАХАНОВА,
Самир ТЕЙМУРОВ,
Нуреддин АЛХАСОВ,
Шкилар ЧІУГУРДИ
Рафик МЕГЪАМЕДЯРОВ я.**

СТРАНА ЛЮБВИ РАСУЛА ГАМЗАТОВА

БЕРЕГИТЕ ДРУЗЕЙ

*Знай, мой друг, вражде и дружбе цену,
И судом постепенным не грехи.
Гнев на друга, может быть, мгновенный,
Изливать покуда не спеши.*

*Может, друг твой сам поторопился
И тебя обидел незначит.
Провинился друг и повинулся -
Ты ему греха не поминай.*

*Люди, мы стареем и ветшаем,
И с теченьем наших лет и дней
Легче мы своих друзей теряем,
Обретаем их снова трудней.*

*Если верный конь, поранив ногу,
Вдруг споткнулся, а потом опять,
Не вини его - вини дорожку,
И коня не торопись менять.*

*Люди, я прошу вас, ради бога,
Не тесняйтесь доброты своей.
На земле друзей не так уж много:
Опасайтесь потерять друзей.*

*Я иных придерживался правил,
В слабости усматривая зло.
Скольких в жизни я друзей оставил,
Сколько от меня друзей ушло.*

*После было всякого немало.
И, бывало, на путях крутых
Как я каялся, как не хватало
Мне друзей потерьянных моих!*

*И теперь я всех вас видеть жажду,
Некогда любившие меня,
Мною не прощенные однажды,
Или не простившие меня."*

*Хочу любовь провозгласить странною,
Чтоб все там жили в мире и тепле,
Чтоб начинался гимн ее строкою:
«Любовь всего превыше на земле».*

*Чтоб гимн прекрасный люди пели стою
И чтоб взлетала песня к небу, высь,
Чтоб на гербе страны Любви слились
В пожатии одна рука с другою.*

*Во флаг, который учредит страна,
Хочу, чтоб все цвета земли входили,
Чтоб радость в них была заключена,
Разлука, встреча, сила и бессилье,
Хочу, чтоб все людские племена
В стране Любви убежище просили.*

Эти слова принадлежат Расулу Гамзатову. Так мог написать только он: естественно и человечно, горячо и страстно, самобитно и вдохновенно. Недавно исполнилось 90 лет со дня рождения Р.Гамзатова, чье творчество колоритно украсило мужественный образ Дагестана ореолом высокой духовности и культурной самобитности. С Гамзатовым литература Дагестана прошла огромный путь и заняла достойное место в мировой культуре.

Творчество Расула Гамзатова – это единая книга, книга мудрости и мужества, любви и боли, молитв и проклятий, истины и веры, благодушия и добра, мгновений и вечности. Его творчество переполнено любовью к жизни, людям, земле, миру, он был беспощадным борцом против злого, низкого, ничтожного на земле.

Родился поэт 8 сентября 1923-го года в селении Цада Хунзахского района Дагестана. Первым учителем и наставником Расула Гамзатова в поэтическом искусстве был его отец, народный поэт Дагестана Гамзат Цада. Он читал сыну свои стихи с малых лет, Расул знал их наизусть. Свои собственные стихи Расул начал писать, когда ему было 9 лет.

Его стихи стали появляться и в хунзахской

районной газете и в республиканском «Большевике гор». Он подписывал их псевдонимом отца – Цада. Однажды горец, который не знал, что Расул пишет стихи, сказал ему: «Послушай-ка, что случилось с твоим уважаемым отцом? Раньше, прочитав его стихи один только раз, я запомнил их сразу наизусть, а теперь даже понять не могу!» Тогда Расул решил сделать имя отца своей фамилией и стал подписываться так: Расул Гамзатов. В 1940 году, окончив Аварское педагогическое училище в городе Буйнакске, Расул Гамзатов вернулся в родную школу учителем. Потом он работал корреспондентом газеты «Большевик гор», редактором аварских передач Дагестанского радиокomiteта. Гамзатово было всего 20 лет, когда он стал членом Союза писателей СССР. Москва, Литературный институт открыли Гамзатову доселе неизвестные тайны поэзии.

В книга Расула Гамзатова «Конституция горца» отражены все вехи его творчества. Наряду с поэтическими произведениями Расул Гамзатов включил в эту книгу свою неповторимую лирическую повесть «Мой Дагестан», где он «зовет на совет мудрость природы и веков, опыт собратьев и гениальность всех времен, уроки пройденных суровых дорог жизни». Повесть Гамзатова стала явлением всей мировой литературы и переведена на многие языки мира.

Стихи и поэмы Расула Гамзатова переводили на русский язык самые известные мастера пера. По произведениям поэта в Ленинградском театре оперы и балета поставлен балет «Горянка», в Петербургском Большом театре комедии осуществлена постановка спектакля «Мой Дагестан». Пьеса «Горянка» поставлена на сценах многих театров бывшего СССР. По его произведениям сняты художественные фильмы «Горянка» и «Сказание о храбром Хочбаре».

Народный поэт Дагестана Р.Г. Гамзатов – Герой Социалистического труда, лауреат Ленинской премии, лауреат Государственных премий СССР и РСФСР, лауреат международной премии «Лучший поэт XX века», премии писателей Азии и Африки «Лотос», премии Джавахарлала Неру, Фирдоуси, Христо Ботева...

Поэзия Расула Гамзатова, ушедшего из жизни в 2003 году, составляет великодушную культурную эпоху. Мощная творческая энергия поэта, заложенная в его стихах, светлая лиричность и глубокая мудрость его поэзии пленяют и очаровывают каждого, кто к ней прикасается.

ЮБИЛЕЙ ПОЭТА В БАКУ

90-летие народного поэта Дагестана Расула Гамзатова состоялось в Российском информационно-культурном центре в городе Баку. На юбилейный вечер собрались почитатели творчества Р.Гамзатова в Азербайджане – деятели культуры, преподаватели и студенты бакинских вузов, соотечественники.

Для участия в празднике прибыла представительная делегация из России: племянник поэта, заместитель начальника управления по делам соотечественников и общественной дипломатии Россотрудничества Гамзат Гамзатов, вице-президент Международного общественного фонда Расула Гамзатова Габитов Азизова, председатель Союза писателей Дагестана Магомед Ахмедов, директор института языка, литературы и искусства Дагестанского научного центра Российской академии наук Магомед Магомедов.

Вечер начался с просмотра документального фильма, специально созданного в Дагестане к юбилею поэта. Руководитель представительства Россотрудничества в Азербайджане В а л е н т и н

Денисов отметил: "Расул Гамзатов и его творческое наследие являются крепкими связующими звеньями между народами и, особо, народами Кавказа. Поэт заставляет нас задуматься о вечности культуры и культуре вечности", - сказал Денисов.

«Он ушел, как уходит поэты – все зная наперед. Такой земной и такой открытой. Он отдавал нам все и принадлежал всему народу», - сказала Габитов Азизова.

Стихи Р.Гамзатова на его родном аварском языке прочитал Магомед Ахмедов, являющийся личным другом поэта. О вкладе Р.Гамзатова в развитие российско-азербайджанских культурных связей рассказал Магомед Магомедов.

Редактор лезгинской газеты Азербайджана «Самур» Садегат Керимова рассказала об особенностях творчества Р.Гамзатова, прочитала его стихи на русском языке.

Тепло были встречены выступления молодых талантов, которые исполнили песни на слова Расула Гамзатова, а аварские певцы и танцоры придали особый тон торжеству.

Подготовила к печати АЗИЗРИН Севда

С ВЕРОЙ В ДУШЕ МИЛОСЕРДИЕ И СОСТРАДАНИЕ

Ведущий раздела Сафарбек Сафарбеков

Как мы поступаем, когда встречаем голодную собаку или кошку, жалобно просящую о чем-то? Проходим мимо? Наверно, в этот момент мы спешим заняться чем-то более важным. Мы даже не задумываемся о том, что это бродячее животное может стать нашим проводником к спасению. Ведь это живое существо, которое поминает Аллаха и по-своему поклоняется Ему. Коран гласит: «Неужели ты не видишь, что перед Аллахом кланяются те, кто на небесах и на земле, Солнце, Луна, звезды, горы, деревья, животные и многие люди» (22:18).

Нашего доброго отношения заслуживают не только люди, но и животные. Пророк Мухаммад (мир ему и благословение Аллаха) сказал: «Над теми, кто милостив, смилостивится Милостивый. Будьте милостивы к тем, кто на земле, и над вами смилуются Тот, Кто на небе». Разве вы не знаете, что будет женщина, которая попадет в ад из-за кошки? В достоверном хадисе сообщается, что она держала кошку взаперти до тех пор, пока та не умерла. Она не кормила и не поила ее и даже не выпускала покормиться всякой живностью на земле. Именно этот поступок приведет ее в ад! Даже к растениям полагается относиться бережливо. Пророк (мир ему и благословение Аллаха) сказал: «Того, кто срубит камеденосную акацию, Аллах бросит в ад головой». Он также сказал:

«Если мусульманин посадит дерево или посеет что-нибудь, а затем птица, человек или животное съедят что-то из посаженного или посаженного им, это непременно зачтется ему как милостыня».

Милосердие, проявленное к животному, может стать искуплением за многие грехи. Пророк (мир ему и благословение Аллаха) сказал: «Как-то раз некий путник почувствовал сильную жажду. Он нашел колодец, спустился к воде и напился, а когда вылез из него, увидел собаку с высунутым языком, которая от жажды облизывала влажную землю. Он подумал: «Эта собака страдает от жажды так же сильно, как я». Потом он снова спустился в колодец, набрал воду в свою туфлю и в рот, поднял наверх и напоил собаку, а Аллах отблагодарил его за это, простив ему его грехи». Услышав эту историю, сподвижники спросили: «Посланный Аллаха, разве нам полагается награда за животных?» Он ответил: «Награда полагается за всё живое!»

Свят Аллах! Как же велика милость Его! Как же нечестив и несчастен должен быть тот, кому Аллах не найдет оправдания! Дорогие друзья, не упускайте свой шанс заслужить прощение Всевышнего! Не считайте слишком малым убрать камень с дороги или накормить бездомную собаку! Творите добро, и ваши добрые дела увидят Аллах, Его посланник и верующие!

Храх-оба стал Палыдлы

На заседании Милли Меджлиса был вынесен на обсуждение законопроект «О переименовании села Храх-оба Хачмазского района в Палыдлы» - об этом сообщил председатель Комитета по региональным вопросам Азербайджана Ариф Рагимзаде. Он сказал, что эта территория расположена на берегу реки Самур и окружена дубовым лесом. По словам А. Рагимзаде, проживающие там жители предложили переименовать это село, поскольку не знают значение слова «Храх-оба», и документы в связи с этим были подготовлены и направлены в соответствующие структуры: «Жители села попросили переименовать это село на Палыдлы. На этих землях в свое время жили русские, 2 года назад по договоренности между Россией и Азербайджаном они были переселены». По завершении обсуждений документ был принят путем голосования.

Дагестан разделят на округа

В Дагестане будут созданы четыре территориальных округа, которые будут курировать территориальные главы республики. В ходе встречи с членами республиканского правительства глава РД Рамазан Абдулатипов отметил, что недостатком в работе правительства является отсутствие четко обозначенных кураторов по районам и городам, которые бы систематически информировали руководство республики.

«Скоро мы перейдем к новой схеме управления, – заявил Р. Абдулатипов. – Будут созданы четыре территориальных округа, в каждом будет полномочным представителем президента РД. Они, в свою очередь, будут вместе с председателем правительства и председателем парламента еженедельно меня информировать о ситуации в том или ином районе и городе».

Цийивилер

www.samurpress.net

15 филиал кардик ква

Краснодардин «Лезги» твар алай тешиклатди алай вахтунда 10 агъзурдалай гзаф лезгияр галкIурзава. Вилаятда чи ватангьлияр санал яшамш жезвач, абур чара-чара шегьеррани районра чкIанва. Гьавилий «Лезги» тешиклатди вилатда са шумуд филиал арадал гьанва. Кьве йис инлай вилик абурун кьадар 12 тир. Алай йисуз мад 3 филиал кардик кутунва. Гьа икI, иятда Краснодарда «Лезги» тешиклатдин 15 филиал кардик ква.

Кьадар пара жезва

Кьве йис инлай вилик Украинадин Харьков шегьердин «Самур» меркездик 154 лезги хизан аказвайтIа, гила абурун кьадар 300-лалай алагнава. Сифте яз 1998-йисуз и меркез арадал гьайи КIцIар райондин Кириг хуьрий тир Феликс Нагьиева ва дагустанвийр тир Агьверди Адилова, Зубаир Мегьтиханова, Айнудин Мамедова ва масабур тешиклат югь-йикьанди-

вай гегьеншарун ва адан нуфуз кхажун патал вири жуьредин алахьнуар ийизва.

«Самурдихь» кьезмай йисуз «Лезги ЧIалан чешме» лишандик кваз виридьуньдин конкурс давамарлай нягт ава. Конкурсдин кьилин приз 10 000 доллардиз барабар жада. Алай вахтунда «Самурдихь» «Лезгинка» твар ганвай, лезгийриз хьиз, маса хал-кьарин векилризни чи милли кьуьлер чирдай кьилди мектеб, спортдин секцияр ва маса карханяр ава.

КIуьд сейли ктаб

И йикьара чи планетадин виридалайни сейли 9 ктабдин тIвар малумарнава. Ибур миллиард тираждалди чап хьанвай ктабар я. Сиягда сад лагьай чкадал «Библия», кьвед лагьай чкадал Мао Цзедунан «Цитатар», пуд лагьай чкадал Дж.Р.Толкинан «ТупIалдин агьа», кьуд лагьай чкадал Гиннесан рекорддин ктаб ала. Гьубгьунлай кьезвай чкаяр А. де Сент-Экзюперидин «ГьвечиIн принц», Ден Браунан «Код да Винчи», Стефани Майеран «Пагьдан», Пауло Казлодин «Алхмик» ва Дж.К.Роулинган «Гарри Поттер» ктабар акатзава.

КIар эця тавур фу
хьсан чрадач.

Лезги халкьдин
мисал

BAŞLICA SƏRVƏT: XALQLARIMIZ

QRIZLAR

“Qrizlar ucaboylu, sifətlərinin cizgiləri düz və zərif olan gözəl xalqdır. qadınları olduqca gözəldir, zəhmətkeş, tez özündən çıxan, tez inciyən və qisasçılardır. Qrizlar ağbənizdir.”

Bu sözlər məşhur rus naturalisti və etnoqrafı Nikolay Karloviç Zeydlisin 1870-ci ildə Tiflisdə çapdan çıxmış “Rusiya imperiyasının Qafqaz vilayətindəki yaşayış yerlərinin siyahısı” kitabında götürülmüşdür. Doğma dillərində özlərini kыpчулар adlandıran, Qafqazın al-

lörin əhalisi buraya köçməyə başlayır. XVIII əsrdə əhalinin sıxlığı ilə seçilən Müşkür mahalındaki qız obalarının sayı 58-ə çatırdı. Onlardan 35-i Qrizdan, 23-ü Cek kəndindən köçənlərdən təşkil olunmuşdu. Əksər tədqiqatçılar qızların ən qədim yaşayış yerlərindən biri kimi Qriz kəndinin adını çəkirilər. Onlar dağlardan düşən yərlərə köçərək öz obalarını yaratmış, yerli əhaliyə qarışaraq assimilyasiya olmuşlar. Yergüc kəndinin sakinləri isə Xaçmaz rayonunda eyniadlı kənd yaratmışlar.

Füsunkar təbiəti, sərt iqlimi, keçilməz dağ yolları ilə seçilən Qriz kəndi Ağ dağın ətəyində, dəniz səviyyəsindən 2171,4 metr yüksəklikdə yerləşir. Onun ətrafında bir neçə çay, şələ, bulaq çəçayır, burada

qədim mağara və bir neçə müqəddəs yer var. Azərbaycanın ən çox qar yağan ərazisi olan bu kəndin qışda ətraf əlverişli əlaqəsi tamamilə kəsilir. Hazırda kənddə 30-40 ev var və onlarda təxminən 368 nəfər yaşayır. Halbuki yaxın keçmişdə burada 777 evdə 8 mindən çox əhali yaşayırdı.

Kəndin o dövürün ictimai-siyasi hadisələrində nə cür əhəmiyyətli rol oynadıgını Tofiq Mustafazadənin “Quba xanlığı” əsərindən də görmək olar. Müəllif qeyd edir ki, rus işğalçılarına tabe olmaq istəməyən Şiyxəli xan öz ailəsini Çarəbə adlı kiçik çayın kənarında yerləşən Qriz kəndində yerləşdirmişdi. O, hər gecə kəndə gəlir və burada öz sadiq adamları ilə məsləhətləşmələr aparırdı. Şiyxəli xan Qriz kəndini özünə iqamətgah seçərək buradan xanlığı idarə etməyə başlamışdı. A.A.Bakıxanovaya görə, Şiyxəli xan Qriz kəndinin yaxınında yeni şəhər salmağa və kəndi genişləndirməyə başlamışdı. Yeni yaradılacaq şəhər istehkam xarakteri daşmalı idi.

Qrizlar oturmaq həyat keçirərək heyvandarlıqla məşğul olmuş, əkinçilik də onların həyatında əhəmiyyətli rol oynamışdır. Burada həmçinin xalçaçılıq inkişaf etmişdir. Qriz qadınlarının toxuduqları xalça, palaz və yun corablar əlvan rəngləri və nağıslarının zənginliyi ilə diqqəti çəkirdi.

1941-1945-ci illər Böyük Vətən müharibəsi illərində kəndin əhalisinə qarşı əsil qənosid siyasəti həyata keçirilmiş, buradan bütün yaşlı, gənc və həttə yeniyetmə kişilər cəbhəyə göndərilmişdir. Onların çox hissəsi müharibədə həlak olmuşdur. Əhalinin dediyinə görə, Mozdok ətrafında gedən döyüşlərdəki topların səsi Qrızda kimi gəlmişdir. Müharibə vaxtı kəndin yaxınlığında Qırımı ordu hissələri yerləşdirilmişdi. Daim təşviş içində yaşayan qədim, uşaq və qocaların böyük hissəsi nəhayət, Qrizdan köçməyə məcbur olurlar. Onlar Quba rayonunun digər kəndlərinə və əsasən da Xaçmaz şəhərinə və onu əhatə edən 24 kəndə köçmüşlər.

1887

1901

dilində felin əsas qrammatik kateqoriyaları” mövzusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə etmişdir.

Qriz dilinin qrammatik təhlili və leksikasının tam tədqiqi filologiya elmləri doktoru Şəmsəddin Səədiyevə məxsusdur. Qriz, ləzgi və Azərbaycan dillərindən tədqiqinə dair 150-dən çox elmi əsərin müəllifi olan bu alimin doktorluq dissertasiyası “Qriz dilinin tədqiq olunması təcrübəsi” adlanır. Azərbaycanın yazıçı dillərindən, onlardan biri olan qriz dilinin faktiki materialı əsasında onun lüğət fondunun tərtibində əsərin xidmətləri əvəzsizdir. Ş.Səədiyevin Qriz kəndinin məlumatları əsasında yazılmış “Qriz dilinin lüğət tərkibinin sabit elementləri” (1959), “Qriz dilində isimlərin hallanması” (1961), “Qriz dili” (1965) kitabları dünya qafqazşünaslığı elminə böyük töhfədir.

5 il Azərbaycanda qriz dilini tədqiq etmiş gənc fransız linqvisti Jil Otye 2004-cü ildə Fransanın Şarç Dilləri və Sivilizasiyalar İnstitutunda qriz dilinin təsviri mövzusunda dissertasiya müdafiə etmişdir. 2009-cu ildə Parisdə onun “Qriz dilinin Əlik dialektinin qrammatikası” kitabı fransız dilində nəşr olunmuşdur.

Azərbaycanı dünya linqvistiklərinin cənnəti adlandıranlar necə də haqlıdır. Əsrlər boyu burada yaşamış xalqlar nəinki Azərbaycan, həmçinin Qafqaz və dünya mədəniyyətlərinə öz töhfələrini vermişlər. Dünya sivilizasiyasının ən müəkkəmməl sərəvəti olan hər hansı bir dilin yox olması bəşəriyyət üçün faciədir. Çünki dil bərabər onun dəsiyyətlərinin özünəməxsus mədəniyyəti və adət-ənənələri də tutur. Məktəblərdə qriz dilinin tədris olunmaması, qarışıq nikahlar və sair amillər nəticəsində bu gün qriz dilinin növbəti nəslə ötürülməsi tendensiyasının demək olar ki, pozulması onu deməyə əsas verir ki, yaxın gələcəkdə bu dil tarixdən silinə bilər. Bu isə təəssüf hissi doğurur. Çünki hər xalqın dilində tariximiz yaşayır.

Sədaqət KƏRİMOVA

“САМУРДИН” МЕКТЕБ

Дагъустанвийрин кьегьалвал

Са шумуд югь инлай вилик Россиядин Хабаровск шегьерда лугъуз тежедай хьтин рикI тIардай вакъиа кьиле фена. Шегьердин спортзалдин виликай алатдайла трамвайди цIай къуна. И чIавуз спортзалда Дагъустандин баксеррин хьагъай команди акъажунриз гъазурвал акъазвай.

ЧЕШНЕ КЪАЧУ

Трамвай куз акурла командадик квай 10 касдини инсанар баладикай хкудун кьетI авуна. Кьегьал дагъустанвийри кузвай трамвайдай 20 кас саламатдиз акъудна. Са бязи боксеррал залан хирер хьанва ва гъавилий абурувай акъажунар давамариз жедач. Хабаровскдин мэрди дагъус-танвийриз багъа пишкешар гуналди абуруз вичин ва вири шегьердин агъалийрин патай разивал кьалурна.

Дагъдизни даду кIанда.

Лезги халкъдин мисал

ИМУЧА-МУЧА

- Са тар, тарсел цIикъвед хел, гъар хилел кьанни-цIуд пеш, гъар пешинин са пад чIулав, са пад лацу?
- Вад стха, вад стхадиз вад къазма, са ракIарай физ экъечIиз?
- Я кIвачер квач, я гъилер, вичи расда тIарам муькъвер.
- ИчIиз фида, ацIана хкведа.
- Рагалай аватна хадач, цIу кудач, вацIу тухудач.
- Ахъайна рак къведа кIвализ, килиг жедач вичин чиниз.
- Кьуд пад гъуьл, гъуьлуьн къене гъуьлягъ, гъуьлягъдин сиве цIай.
- Агъзур хипез са чубан.

РИКИЕЛ ХУЪХ!

- ◆ Гафунин дегиш жедай, гъакини предложенида гафарин арада алакьа туькIурзавай паюниз **эхир** лугъуда. Месела: ватанди, ватандиц, ватандиз, ватандикай.
- ◆ Гафунин эхир галуддайла, амуькдак паюниз **диб** лугъуда.
- ◆ Муькьва гафарин виридан уртач паюниз **дувул** лугъуда.
- ◆ Гафунин дувудилай кьулуьх галай паюниз **суффикс** лугъуда. Суффиксрин куьмекдалди цIийн гафар арадиз къведа. Месела: амалдар, гъайбатлу.
- ◆ Гафунин дувудилай вилик квай паюниз **префикс** лугъуда. Префиксрин куьмекдалди цIийн гафар туькIуриз жеда. Месела: тефин, парази.
- ◆ Лабил сес кьалурдай **в** гьарф квай гафунин кьатI маса цIарцIиз акъуддайла, а гьарф вичелай вилик квай гьарфунихъай галуддач. Месела: **ле-къвер** (лекъ-вер ваь), **муь-къвер** (муькъ-вер ваь).

ЧИ БУБАЙРИ ЛАГЪАНАЙ...

- Гъардаз жуван муг кIанда.
- Буба кьейила, хва тух жеда.
- ВацIу гъайиди квасади къада.
- Вил вилихъ муьгътеж тахъуй.
- Вилиз аквада, рикI дакIава.
- Кесиб патал кьуьд завал я.
- Ери течирдаз агъни агIлас я.
- Хизан хиве авайдан кIула пуд несил жеда.
- БалкIан хъайила, лизн жагъида.
- Бурж квайди балкIандал, бурж вугайди яхдиз жеда.
- Гъардаз вичин рикI тирвал гуда.
- Далдамди ван авун къен бушвили я.
- Жувахъ авачир затI масадавай жагъидач.
- Кар чIур хъайила, хешилдини сас хада.
- Кьуьл кьуруди кIанда, регъвни - дириди.
- Кьуьрезни асландиз са ракъар эцигдач.

Диде-бубайриз чар

Англиядин Сомерсет графлухдин Бат шегьердин кьилдин мектебдин директорди гагъ-гагъ ина кIелзавай аялрин диде-бубайриз ихътин чарар ракъурда:
«Синифдин вири аялри иштиракъавачир, анжач чара-чара аялриз теклифзавай межлисриз эверун патал чи мектебдиз кьез тахъурай. Ихътин карди садвал, дуствал, коллективвал теблигъ ийизвай **чи мектебдин идеядив къазвач.**»
И чарар къачур диде-бубайри адет яз абурукай хъсандиз нетижа хкудда.

АДЕТДИНДИ ТУШИР МЕКТЕБАР

- ◆ Канададин **Торонто** шегьердин и мектебда аялриз вуч кIандагIани ийидай ихтияр ава. Ина кьийметар эцигун, кIвалин тапшуругъар ийин авач. Тарсуни югъ гьикI кьиле тухудатIа, гъи тарсариз фидатIа аялри чпи тайинарзава. Синифар яшуунилай аслу яз ваь, аялрин марагърилай аслу яз туькIурзава. Математикадилай гъейри ина кулинариядин, пластилиндикай затIар дьзарунин, логикадин тарсарни физва. Муаллимрин килин везифа - аялриз манийвал тавун я. Мектебда са татуьгивал хъайила, муаллимрикайни аялкай хъянавай комитетди и кар чирна гуьгуьна тваза. Мектеб идара авуна аялри муькувай иштиракъава.
- ◆ Якутиядин **Харыйалах** милли районда къадардал гьалтайла тIимил тир халкъарикай тир эвенкар яшамши жезва. Ина куьчери маралбарин аялри пуна-мектебра кIелзава. Ибуру юкъван мектебрин филиалар я.
- ◆ Маралбарни лабар вегъенвай гъар са чкада ихътин мектебрал дуьшуьш жеда. Гъар пунада са шумуд аялди кIелзава. Абурун къадар тIимил хъуниз килиг тавуна, гъуьгуьнлай адетдин мектебрин экъечIайла ихътин аялар чпин таяр-туьшерилай кьулуьх амуькъ-завач. Пуна-мектебрин аялар патал кьилдин программаар ава. Абуру кIвалин тапшуругъар интернетдай къачузва. Виридаз компьютерар ва интернет авайилай аялриз абурукай хъсандиз менфят къачуз чир хъанва.
- ◆ Америкадин **Виржиния** штатдин и мектеб 1970-йисуз, АСШ-да электрикдин энергиядин кризисдин вахтунда эцигнай. Виринра электрикдиз мадарзавай, мектебар чимзавачир чIавуз Рестон шегьерда Террасет тIвар ганвай мектеб эцигнай: чIехи кIунтI чиливди сад авуна, гъа чкадал цIар хкажна, винел пад накъвадив кIевирнай. И тIебин къазмади чимивал ва энергия хуь-

зва. Мектеб серинардайла Ракънин коллекторар бакардиз кьезва. Гила Террасет - тек электрикдиз мадарзавай мектеб хъиз ваь, гъакини туристар вичихъ ялзавай чка хъиз сейли я.

- ◆ РагъкъечIай **Кореядин Пусан** шегьердин къецепатанвийр патал мектебда эмигрантрин, гъакини Кореядиз кIвалахиз атанвай инсанрин аялри кIелзава. Чкадин адетар чизвачирвилай гагъ-гагъ проблемайрал гьалтзавайвилай ихътин аялривай гьасятда адетдин мектебра кIелиз жезвач. Гъа и кар фикирда къуна ина тарсар психологри гузва. Абуру аялриз кIвен-кIве и уьлкведин апуькун-къарагъун, алетар чирзава. Гъаф аялриз гьасятда пуд чIал: корей, ингилсиз ва испан чIалар чирдай мумкинвал ава. И мектебдин программадик эмигрантрин хайи чIалаз ва мелениятдиз талуьк тарсарни акатзава.

НАИДА ВИЛИК АКАТНА

«Наида Гьасретова» кьул алаз «Дагьустандин правда» газетдиз алай вахтунин тлалабунрив кьазвай метлебу, манадиз дерин, келдайбурун фикир желблай макъалаяр акъатиз са акъван вахт туш. Редакциядиз атай йикъалай жегил руша вичихъ виниз тир пешекарвал, бажаратъ авайди ушатна.

Идан гьакьиндай мад са делилди шагьидвалзава. Вирироссиядин «Россиядин журналистар террордиз акси я» тгвар алай конкурсда ада 1-чка кьуна.

Журналиствилдин кеспи Наида Гьасретовади риклин хушвилелди хьна. Дагьустандин госуниверситетдин журфакдин студент тир вахтундани ада республикадин газетриз жуьреба-жуьре темайрай макъалаяр кхьена. «Дагьустандин правда» газетдини адан кхьинриз рехъ ачухна.

- И карди захъ генани руьгь кутуна, - лугьзва Н.Гьасретовади. - Редакциядин коллективди зун хушдиз кабулна. Ада заз журналиствилдин халис сирерни чирзава. Сифтедай зун медениятдин отделдин кьул-

лугъчи тир. Ина за гьевседвиди кваллахзавай, вучиз лагьайтла и тема заз мукьва тир. Политикадин отделдиз фейила заз журналиствилдин жавабдарвал чхьиди тирди, ина кхьизвай гьар са гаф чурурна кланзавайди акуна. Ягьалмиш тежедайвал, масад бейкеф тийидайвал. Вучиз лагьайтла дагьустанвияр туьнтбур, фад хкладай-бур я. Виридаз чизвайвал, республикадин политикадин умуьрни кьизгьинди я, гьавилай зун датлана дикъетлувал хуьз алахъзава. Жува-жувални гзаф кваллахзава, кел-зава, тежрибалу журналистрал меслятар гьизва.

Н.Гьасретовади гьар юкьуз республикадин гьукуматдин органра тешкиллазвай мярекатра иштиракзава ва метлебу репортажар гьазурзава. Гьа икI, вичин везифайрив эгечлазвай рушахъ агалкъунарни жезва. Алаз «Терроризм - Россиядин милли хатасузвилдиз кьурхулувал я» номинациядай сад лагьай премия гана. Чна жегил журналистдиз и агалкъун тебрикзана.

Хийр ЭМИРОВ,
«Лезги газет»

ГАФАПАГ

- Панкь** - кьумпара
Пунукь - яцIу якларин итим
Пшекъ - кьелечI алваш
ПепI - сун гьаларикай хранвай гьвельи чанга
- РипетI** - 1 (зими жегьил (яшариз тIимил гада аял);
2) таза жунгав (каликай кхатна са шумуд югь хьанвай)
- Руьж** - векьин чка
Савунад - ичерин сорт
Сасу - чхьи раб
СинкIил - регьуьн кIун
Тварк - кларасдикай раснавай кIута
- Тергь** - вал-цаз
ТIвалак - тIваларикай хранвай куткун
- Тичи** - гьайвандин кIуф
ФетIер - шараг (якIва жадай кукран пепе-шепIедин)
- Хамзар** - мерейар
Цалархьан - нуькIерин са жуьре
Цемцер - чулав тутарин тар
Цилаг - чулук
Черчи - куьчебан
Чипкар - балкIандин кикер атIудай мукIратI
- Чхрыхан** - хуьшрекан
ЭлецIун - таьсирдик акатун
Эрел - сагьлам
Ялкьаван - дикъетсуз инсан
Ясар - кесиб кас

ША, ЛЕЗГИ ЧIАЛАЛ РАХАН!

Ихтилат Беседа

Гьуьлни паб шегьердин паркда ацукьнава. Папа:

Сидят муж с женой в городском парке. Жена:

- Ваз исятда гьина жез кландай?

- Где бы ты хотел сейчас оказаться?

- Вун чIалахъ жеч, виридалайни пара заз аял хъжез кландай.

- Не поверишь, но больше всего мне сейчас хотелось бы вернуться в детство.

- Вучдай кьван вуна?
- И что бы ты сделал?

- Чи кьуьзъ пинидин тарцин виридалайни кьакьан хилел ацукьна вал цилер вегьидай. Ви рикIелай алатна, тахьуй? (хьуьрзэва)

- Сидел бы на самой верхней ветке нашей старой черешни и бросался бы косточками в тебя. Ну ты помнишь как это было? (смеется)

- Алатнавач. Кьуншид рушар вири зал хьуьруьрайди вун туширни?

- Еще бы не помнить. Надо мной все соседские девочки потешались, благодаря тебе.

- Бес чи рикI алай тIуьн рикIел хквезвани?

- А помнишь нашу любимую еду?

- Бес гьикIа, кьел алахна, винел серг алтаднавай хьран фу. Лап сивел яд акьалтна зи.

- А как же, хлеб посыпанный солью и натертый чесноком.. Прямо слюнки потекли.

- Исятда цапандай кьванер акI вегьидай хьн, за...

- Пострелять бы сейчас из рогатки, эх-х..

- Бес ваз, за вучдайтIа чидани?

- А знаешь что я бы сделала?

- Лагь кван.

- Говори-ка.

- Кьдай са бутылка, адаз са тIимил песоки са кьве капаш мерейар вегьедай. Ахпа таран са шукьIуь хилел чкал аладарна адав мерейар шупIдай.

- Взяла бы бутылку, насыпала бы в нее сахарного песка, набрала бы туда пару горстей ежевики. Потом отчистила бы деревянный прутик от коры и все бы раздавила в бутылке хорошенько.

- Ахпа?

- А потом?

- Ахпани виридалайни рикI алай кIвалах: тIвалинив гьа миже нез алахъдай, амни саклани куьтягь жедачир.

- А потом самое интересное: с прутиком этот деликатес пыталась бы съесть, а он бы все никак не заканчивался.

- Адакай япал кьван вили спеларни амуькьдай...

- От него еще сише усы от уха до уха оставались...

- Зун исятда кьецил кIвачерив вацIуз фидай. Жибинар «садазни авачир» кьванерив ацIурна кIваллиз дидедиз фурсар гун патал тухудай.

- Вот бы сейчас на речку, босиком. Набрать полные карманы камешков, "самых необыкновенных" и притациять домой, чтобы маме похвастаться.

- Зун тамуз фидай. Крчун-пепейар жагьурна, кьуншид гадаяр кIватна, непейрив кьуршахар кьяз тадай.

- А я бы в лес пошел. Нашел бы жуков-рогачей, собрал бы соседских мальчишек и устроил бой за звание сильнейшего жука.

- Куьн кьелай кьугьвадайтIа рикIел алама зи. Кьенфетдин кагьазрилай.

- Я даже помню на что вы играли. На фантики.

- Вучиз, са присдал кьугьвай чIаварни жадай, тIенкьинални.

- Ну почему, бывало и на ириску играли, ну или просто на шелбан проигравшему.

- Чи аял берейар хьсанди тир.

- Хорошее у нас было детство.

- Эхъ, халисанди.

- Да-а, настояще.

ОБЪЯВЛЕНИЯ

По просьбе наших читателей 12 декабря 2013 года в 16⁰⁰ часов пройдет первый урок лезгинского языка в "Conversation club"е редакции газеты "Самур"

Начались занятия во взрослой и детской группах школы танцев "Лезгинка" при ансамбле "Сувар".

Справки по тел.:

/012/432-92-17,
/050/354-85-48

SAMUR

Баş редактор
Сəдаqəт КƏРИМОВА

Redaksiyanın ünvanı: AZ 1073 Bakı, Mətbuat, prospekti, "Azərbaycan" nəşriyyatı, 3-cü mərtəbə, 101-ci otaq.

www.samurpress.net
www.sedagetkerimova.com
e-mail:sedagetkerimova@gmail.com

Hesab nömrəsi
26233080000
"Kapital bank"ın 1 saylı Yəsamal filialı
kod 200037
VÖEN 130024708

Qəzet Azərbaycan Respublikasının Mətbuat və İnformasiya Nazirliyində qeydə alınmışdır.
Qeydiyyat nömrəsi - 78

İndeks: 5581
Sifariş: 4370
Tiraj: 3000
Tel: (012)432-92-17

"Azərbaycan" nəşriyyatında çap olunmuşdur